

B. N. II, 153.
L. 41, 5. (1)

42762 1694.

II k
2874

A. D. G.
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO
GVILIELMO HENRICO
DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM AN-
GARIAE ET GVESTPHALIAE COMITE SAYNAE
ET WITTGENSTEINII RELIQA

PONTIVM REGIO-
RVM IVRA.

Von dem
Recht der Haupt- und Königs-Brücken.

CONSENTIENTE ILL. ICTORVM ORDINE
SVB PRAESIDIO
IO. RVDOLPHI ENGAV, I. V. D.
PRAECEPTORIS SVI FIDELISSIMI

AD D. VII. APRIL. MDCCXXXVI.

DEFENDET

A V C T O R

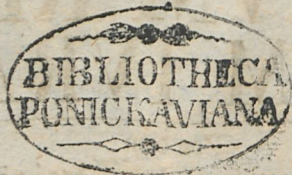
FRIDR. ANDR. GOTTLIEB. GNUGE,
IENENSIS.

IENAE LITTERIS IO. FRID. RITTERI.

GAULIERMO HENRICO

PONTIVM REGIO

V I R O

PER-ILLVSTRI ATQVE EXCEL.
LENTISSIMO

IO. HARTMVTH
GAERTNERO

SERENISSIMO DVCI SAXO-ISE-
NACENSI A CONSILIIS SANCTIORIBVS
CANCELLARIO NEC NON SVPREMI
CONSISTORII PRAESIDI

DOMINO PERQVAM
GRATIOSO

CVIVSVIS GENERIS PROSPERITATEM
EAMQVE PERPETVAM!

7
VIR PERILLVSTRIS ATQVE EXCEL-
LENTISSIME,
DOMINE PERQVAM GRATIOSE,

IDES TVA quam sancta est
erga patriæ Patrem cle-
mentissimum omnes ac
singuli sciunt, cura quam
indefessa promouere stu-
des reipublicæ salutem,
neminem fugit, quantopere litteratos fo-
uere iisque longe licet inferioribus doctri-
na

na TVA fane eminenti favere soles, dici uix
potest. Nullus hinc inde est, quin ista in
TE admiretur, omnes TE uenerantur, tot
ciues ad TE confugiunt, tot musæ in clien-
telam se conferre TVAM desudant elabo-
rantque. Hæc & alia plura, singularia nem-
pe, quæ in fratrem meum iam collocasti
patrocinii pignora, hæc, inquam, in cau-
sa sunt, meam quoque in TE pietatem cur
publice profiteri obstrictissimum me iudi-
cem, curque hunc libellum, ut deuotionis
meæ documentum, TIBI consecrare au-
deam. Exile quid est, negare haud possum,
NOMINI TVO PERILLVSTRI ut inscribatur,
non meretur, confiteor: Verum enim uero
magna licet magni iure meritoque deside-
rent, parua tamen cum non respuant, in-
tentionem siquidem offerentis non rem re-
spicientes, spero fore, ut has etiam plagu-
las pro insigni TVO fauore accipias beni-
gnissime. Istas itaque TIBI, MAECENAS
PERQVAM GRATIOSE, do dico & offero,
ut conspicias eas pro miranda TVA gratia
nutu gratiofo, digneris summa TVA bene-
uolentia eum, qui in numerum clientum
TVORVM ut recipiatur, uerbis orat suppli-
cibus. Quæ si feceris, uti confido, latissi-

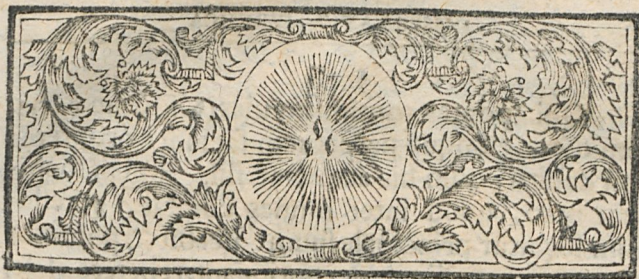
ma mihi contigisse, persuasus sum. Cæterum Numen benignissimum ardentissimis efflagito precibus, uelit te inter tam ardua primi in aula Ducali ministri negotia saluum seruare incolumemque, largiatur tibi seros annos, quo tanquam gaudium magni Principis, tanquam solatium ciuium, litteratorum autem emolumentum incrementumque, uitam uiuas longissimam. Sic uoueo cum omnibus bonis ciuibus, qui sum

*VIR PERILLVSTRIS ATQVE EX-
CELLENTISSIME,*

*DOMINE PERQVAM GRATIOSE,
PERILLVSTRIS NOMINIS TVI,*

Cultor deuotissimus

FRIDER. ANDR. GOTTL. GNVGE!

DISSERTATIO IVRIDICA
DE
PONTIVM REGIORVM
IVRIBVS.

§. I.

PONTES, de quorum iuribus disputaturi sumus, nobis non dicuntur omne illud, per quod aquas & loca paludosa transire licet, sed *tramites super aquas & paludes cum in finem aggerati, ut via utrinque continuetur, seu structura loco indio super impendens, ad commodum ultro citroque commeantium facta.* Itaque a nobis, lector benevole, non exspectes uelim deductionem quandam illius, quod iustum est circa pontes arcearios, subductiles, nauales, pontones, scalas nauales uectoribus inseruientes, monoxyla, aquæductus, tabulata nauium, multo minus moeniana, structuram flumini ad lauandos pannos impositam, aut alia, quæ quibusdam Dd. pontium nomine uenire solent.

Pontes.

§. II.

accedunt
uiis quas
continuant.

Quia pontes continuant uias (§. 1.) & sic ad harum usum, eumque perpetuum faciunt: propterea non dubito, quin his accedant illi. Quandoquidem uero, quod inter omnes constat, accessorium sequitur principale suum: licebit (1) pontium nomen & iura a uiis, quas continuant, repetere ^{a)}, & (2) quia uia uel regales, uel uicinales, uel priuatæ sunt, pontes in *regios*, *vicinales* & *priuatos* dispescere, atque (3) quod ex eo sequitur, negare, pontes omnes ad regalia pertinere, omniumque eadem esse iura.

a) STRYK. d. de iur. pont. c. 1. n. 63. seq. c. 2. n. 6. seq.

§. III.

Non locis
inuiis qui-
bus im-
positi.

Pontes ad flumina aut loca paludosa, quibus impositi sunt, pertinere eaque sequi, cur cum quibusdam statuam, certe non est. Nullam enim legem, nullam consuetudinem, quæ illud loquatur, me cognoscere memini. Destinationem nemo cogitabit, qui perpendit ad rationem, pontes fere nihil commodi adferre fluminibus locisque paludosis, quibus sunt traiectiones. Denique cohærentia ne quidem fingi potest. Et si hanc inuita Minerua fingeres, tamen illud adhuc obstabit tibi, non omnem rem statim esse rei, cui cohæret. ^{b)}

b) 245, π. de V. S.

§. IV.

Hinc 1) ea quæ in ponte sunt peracta, in ipso flumine facta censere, aut (2) eundem illum, cui iurisdictio criminalis in aqua subterfluente competit,

petit, criminum in ponte commissorum iudicem habere, aut (3) iis, qui omne quod circa delicta in nauibus commissa statutum legunt, ad crimina, quæ mali in pontibus peregerunt, applicant, c) suffragari, nequeo.

c) STRYK. c. d. c. V. n. 4.

§. V.

Quum pontes non ad loca inuia, quæ iis ^{Vnde pons regius} continentur, (§. III.) sed ad uias, quas continuant, (§. II.) accedant: 1) pontium quemque descripturus uiam, quam continuat, attendo, nulla ratione fluminis, quod eo continetur, habita. Vnde *pons regius*, *Kriegs-Geleits-freie-ohne-gemeine-Haupt-Brücke* mihi erit is, qui uias regias utrinque iungit; *vicinalis*, qui uiam uicinalem & *priuatus*, qui uiam priuatam continuat. Quid uero per uiam regiam, uicinalem & priuatam intelligatur, lubens prætereo, quum uel dupondii illud sciant.

§. VI.

Ex eodem porro constabit, 2) cur non omnes ^{cuiusque fluminis impositus} flumini regio impositi pontes, quod quotidiana docet experientia, omnibus ac singulis pateant, sed 3) sæpe pontibus uicinalibus & priuatis flumina regia, contra regiis pontibus flumina priuata & uicinalia iuncta uideamus. d) Scimus enim dari flumina regia iuncta pontibus, quibus solus utitur princeps. Nemo nescius est, quam sæpe ciuitates, immo priuati flumen regium transiiciant pontibus, ut pecora ad pastum abigere & fructus aduehere possint, e) quis uero eiusmodi pontes dicet regios?

A 3

d) AHASV.

- d) AHASV. FRITSCH. de iur. pont. c. 3. n. 14.
 e) Ex multis exemplis pontem Riedensem adducere iuvat, quem duo fratres de Loewen ex concessione Sigismundi Imperat. ad id exstruxerunt, ut fues trans Danubium mittere possent. Litteras Imperatorias siflit BESOLD. thes. pract. v. Brücken- und Steg-machen.

§. VII.

viae regalis
iura partici-
cipat.

Pontes participant iura uiarum quas continuant. (§. II, 1.) Vnde non potest non cæteris paribus idem iuris esse circa pontem regium, atque de uia regali nos docuerunt. 10. VOLCKM. BECHMANNVS, f) H. COCCEII, g) AHASVER. FRITSCHIVS, h) AVG. LEYSERVS, i) G. A. STRVVIVS, k) CASP. ZIEGLERVS. l)

f) d. de iure uiarum.

g) d. de regali uiarum publicarum iure Vol. 1. d. 34.

h) tr. de regali uiarum publ. iure, Ien 1662.

i) d. de uia regia Lusatiae superior. Vit. 1732.

k) d. de iuribus uiae regalis.

l) de iuribus maiest. II, 17.

§. VIII.

Itaque
princeps
regium
pontem.

Sunt autem hæc: 1) quod uiarum regiarum dominus & curator princeps sit, 2) quod uiae regiae gaudeant sanctitate, & 3) tantæ latitudinis esse debeant, ut currus currui cedere possit. Hinc de pontibus regiis hæc tradere nobis licebit axiomata:

I. Princeps pontium regiorum dominus & curator est.

II. Pontes regii in ea sint latitudine ut currus currui cedere possit.

III. Iurisdictio in via continuata continet iurisdictio-
nem in ponte.

IV. Pontes regii sanctitate sunt muniti.

§. IX.

§. IX.

Quia pontes regii ad principem spectant ^{alienare} (§. VIII, 1.) sequitur 1) ut hic eos in quem & quo modo velit transferre, & translationi leges scribere possit. Vnde non mirum, si a) in externos pariter atque ciues b) modo pure, modo sub conditione, γ) mox oneroso, mox lucratiuo m) titulo, δ) nunc expresse, nunc tacite pontes regios translatos esse legimus. Tacita istorum translatio hæc est, quando princeps adeo fuit negligens, ut plane non impedierit, quo minus alius pontis regii dominium legitima possessione sibi tribueret.

m) Sic Ericus Archiepisc. Magdeb. pontem Calbensem dono dedit illius loci magistratui. vid. CAR. CHR. SCHRAMM *Histor. Schauplatz der merckwürdigen Brücken* app. dipl. n. 88.

§. X.

Ex eodem porro constat 2) principem posse ^{mutare &} immutare faciem regionum pontium, dum suo satisfaciatur officio. Quod quia commercia promoveri iubet, hæc autem impediuntur, si locis inuis uel nulli uel illi deprehendantur pontes, per quos iter commodè & mature fieri nequit; eo haud procedit principis potestas, ut pontes iusto angustiores reddere, aut in utilitatem imaginariam uertere, multo minus plane destruere possit.

§. XI.

Denique ex eodem fluit 3) principem de pontium ^{illius} regionum usu pro lubitu disponere posse. ^{vsum con-} Hinc alios ab eo plane arceri, alios sub cer- ^{cedere} tis, alios sine vllis omnino legibus ad eum ad- ^{potest.} mitti, quotidie experimur. Negatur plerumque
 istorum

itorum usus hostibus, proditoribus patriæ, trans-
fugis, desertoribus, bannitis, cingaris. n)

n) FRITSCH, de regali uiar. publ. iure c. 7.

§. XII.

pro pon-
tatico

Lex præcipua, quam pontem regium trans-
euntibus ponunt principes, hæc est, ut aliquid pro
usu pontis soluant. Quod *pontaticum*, *Brückengeld*,
audire, & antiquissimis iam temporibus obtinuisse,
tam certum est quam quod certissimum. o)

o) Hoc enim iam loquuntur capit. Caroli M. de A. 803. ap.
BALVZIVM Tom. I. f. 402. *Vt nullus homo consumat te-
loneum in ullo loco accipere, nisi ubi antiquitus PONTES
CONSTRUCTI SVNT &c.* Capit. libr. III. c. 12. ubi
uerba: *De teloneis placet nobis, ut antiqua & iusta telo-
nea a negotiatoribus exigantur, tam de PONTIBVS, quam
nauigiis.* libr. IV. cap. 47. *tributa & telonia in media via,
ubi nec aqua, nec palus, nec PONS, nec aliquid tale, VN-
DE IVSTE CENSVS EXIGI possit - - auferantur.*
uid. HIERON. BIGNONII not. ad app. Marculfi ap.
BALVZ. Tom. II. f. 965. & ap. GOLDAST. Const. Imp.
Tom. III. f. 250.

§. XIII.

quod a
guidagio

Fallor aut ex eo, quod pro usu pontis pon-
tiegium soluatur (§. XII.) cognosci potest, 1) hoc
& guidagium, seu pensionem illam pro securitate
& saluo conductu præstari solitam, *das Geleite*, p)
inter se differre, atque 2) eum qui portorium exe-
git, saluum conductum neutiquam promississe, ideo-
que damnum, quod pontem transeuntibus dede-
runt mali, refarcire non teneri.

p) KLOCK. de contrib. c. I. n. 295.

§. XIV.

§. XIV.

Si quis quaestionem adferre uelit: Quidnam esset illud, quo pontuegium differret a uectigali ^{& uectigali in specie sic dicto differ} speciatim ita dicto? in eo differre sciat, quod 1) *hoc* mercium inuectarum euectarumque qualitatem atque pretium respiciat, *illud* uero ad solum pontis usum dirigatur, 2) quod *hoc* locupletiores reddat fiscum, *illud* autem sumtus tantum ad pontium refectionem necessarios suppediret.

§. XV.

Quandoquidem pro eo, quod pontem transire liceat, soluitur pontinagium (§. XII.): sequitur ^{& quisquis pontem transcat,} 1) ut principi, eique qui in illius successit iura, illud soluere debeant, quotquot regio ponte sint usuri secundum illud: *vom Brückengeld ist niemand frey*, 2) qui ponte regio uti uel *nolunt*, quum flumen facile permeari queat, 3) aut derelictus sit alueus, 4) uel *nequeunt*, dum pons destructus est, 5) uel ruinam minuitur, aut totus reficitur 6); 3) ut, restituto pontis usu, reuiviscat ius pontuegium exigendi ab omnibus, ponte usuris, nisi pons ob delictum destructus, & clam restitutus fuerit.

q) HERT. epidip. par. 19. PISTOR. cent. 4. par. 77. p. 267. S. Land-R. libr. 2. art. 27.

r) Capitul. lib. III. c. 54. apud BALVZIVM Tom. I. f. 764. *Vt nullus cogatur ad pontem ire ad flumen transcundum propter telonei causas, quando ille in alio loco compendiosius illud flumen transire potest. Eo quoque tendunt Capitul. III. 45. IV. 31. ap. BALVZ. c. l. f. 783. Vbi necesse non est, fluuium aliquem per pontem transmeare - - teloneum non detur. Et nemo cogat alium ad pontem ire*

B

vbi

ubi iuxta pontem aquam transire potest. Quam eandem thesin probat FAVST. ab ASCHAFFENBURG conf. pro ærario conf. 69. h. v. Was Gestalt es mit dem Zoll gehalten werden soll, sind sanderbare Ordnungen im Reich publiciret worden. Nehmlich daß man auf freyer Land-Strasse, da kein Lachen und Brücken ist, it. auf freyen Wasser, da man unter Brücken könne hinfahren, und dieselbe nicht brauchen dürffe, keine Zollstätte aufrichten, anstellen, noch Zoll weder nehmen noch geben soll. Nobis nec obstat illud, quod uiam deuiam querere non liceat, ut uestigal defraudetur; quum pontiuegium & uestigal in specie sic dictum differant (§. xiv.)

*) An hoc in casu pontis domino liceat flumen sequi, & pontem, pedagii exigendi causa, alibi exstruere, disputant inter se NOA MEVRER tr. vom Wasser-Recht p. III. KLOCK de uestigal. th. 73. & BOCERVS de regalibus n. 138. Equidem inter principem & alium pontis dominum distinguere illumque non uero hunc flumen sequi posse statuerem.

z) KLOCK. de ærario II, 77. 28. A. FRITSCH. c. d. c. 4. n. 21. ZIEGLER. de iur. maiest. II, 20. §. 9.

u) STRYK. c. d. c. 6. n. II.

§. XVI.

hic causis

Quum quisquis, qui transit pontem, debeat pontiuegium soluere (§. xv, i.) nullam a) incolatus, b) dignitatis ecclesiasticæ, c) nobilitatis, aut d) immunitatis a uestigalibus rationem habendam, sed incolam æque portorii debitorem esse censeo atque peregrinum. Illud tamen inficias ire nolo, peregrinos plerumque plus soluere debere ac ii, qui locum, ubi pons deprehenditur, incolunt.

§. XVII.

§. XVII.

Iam olim varia fata sustinuerunt *clerici*, quum principum alii, metuentes, ne ex communione ecclesiastica eicerentur, noluerint, alii præceperint ab iis, pontem transeuntibus, aliquid exigi. Temporibus speculatorum x) immunes haud erant a pontatico. Postea uero quibusdam in locis uel gratis, uel soluta certa pecunia ab eo immunes facti sint.

x) Sax. libr. II. art. 27. Pfaffen und Ritter, und ihr Gefinde sollen Zoll-frey seyn. So soll auch jedermann Zoll-frey seyn, er fahre, reite oder gebe, wo selbiger eines Schiffes oder Brücken nicht benöthiget. Suen. art. 230. ed. SCHANNAT. Pfaffen und Richter und all ir gefind, und ir gut, dy solln wegen Zolles frey, wo nit ist prukke und scheff. Wer yemans daruber zollet, der tut wider recht, aut, ut in aliis legitur exemplatibus editis c. 214. Pfaffen und ihr Gefind sollen Zoll-frey seyn, sie fahren, reiten oder gehen, wenn sie Schiffs und Brücken nicht bedürfen.

§. XVIII.

Licet *nobiles* immunes a pontagio statuatur, uerbaque speculi Saxonici: sie fahren, reiten oder gehen, wo sie Schiff und Brücken nicht bedürffen, tanquam ex imperitia librariorum adiecta & superflua tolli debere putet LEYSERVS y); tamen quotidiana nos docet experientia, nobiles in prouinciis fere nullis, ubi pontes transeunt, a pontatico, licet a uectigali, immunes esse.

y) d. de Equit. Saxonie. iuribus singular. §. 32.

§. XIX.

Nec a *uectigalibus*, ex qua causa uelit, in genere liberatus, liber & immunis est a pontatico. z) In genere leuatur

B 2

causa

causa hoc est, quod pecunia, quæ pro transitu pontis soluitur, uectigal proprie dici (§.xiv.) ideoque ad eam priuilegium, quo quis ab omnibus uectigalibus leuatus est, extendi nequeat, quum, quod ad unum sciunt omnes dupondii, nulla ad exemplum trahi oporteat priuilegia, nec immunitas ab eo uectigalium genere concessa uideatur, ad quod ea speciatim non est directæ. *)

z) STRYK. c.d.c. 4.n. 65. seq.

*) KLOCK. de contrib. cap. xvi. n. 48.

§. XX.

dummodo
docere ne-
queat spe-
ciale priui-
legium,

Speciali itaque immunitatis priuilegio testimonio, *mit einen besondern schriftlichen Paß, Cammer-Paß* munitus esse debet, qui uult esse liber a pontatico soluendo. a) Ab hoc immunitatis testimonium dari solet iis omnibus, qui mandata principis executuri peregrinantur, sint præfecti, milites uel quicunque alii.

a) SCHRAMM c.l. sect. I. c.2. §. 16.

§. XXI.

Vi priuilegii alii, quemcunque transeant, alii ubi hunc uel illum transeunt pontem, a pontatico immunes sunt. *In illis* cursus publicos tam ordinarios, quam extraordinarios esse, tam mores totius Germaniæ, b) quam speciales quarundam prouinciarum LL. loquuntur. Ex quibus legem Saxonicam sæpius iteratam iam laudasse sufficiat. c)

b) LVD. VON HOERNIGK tr. deregali postar. iure c. 18. th. 4.

c) Vid. Rescr. FRIDERICI AVGVSTI d. 21. Mai. 1707. d. 9. Mai. 1708. ap. SCHRAMM c.l. *Urkunden* n. 37. 38. *Churf. S. Post-Ordn.* d. 17. Iul. 1713. ubi uerba: *daß sämtliche Ordinar- und Extra-Posten, so an Livrée, gewöhnlicher Schnü-*

re,

re, Horn und Schild zu erkennen, von Brückengeld befreyet seyn sollen.

§. XXI.

Indicem eorum, qui, a pecunia pro huius uel illius pontis transitu soluenda sunt immunes, dare nequeo noloque, illud tantum moniturus, dari uniuersitates ciuitatesque, quibus immunitas illa obtigit hac lege, ut singulis annis stato die aliquid soluant, faciantue, eam quasi redempturi. Huc pertinent *quinguenta illi nouem pagi, urbem Eilenburgensem circumiacentes, d)* qui minutum aliquem nummum, singulis annis, die S. Stephani, hora quarta matutina soluere, eoque pontaticum, aliaque onera ui priuilegii, quod illis dedit FRIDERICVS BELLICOSVS *e)* redimere solent. Habeas itaque causam, cur dicantur *Brückenscherscher*.

d) Qui illi sint, refert SIMON *Eilenb. Chron.* p. 535. seq.

e) SCHRAMM c. I. sect. II. c. 6. §. 7. f. 133.

§. XXIII.

Norimbergenses, Bambergenses, & Wormatienses ciues an solennitate illa, quæ dicitur *das Pfeiffergericht*, simul pecuniam pro transitu pontis Francofurtensis soluendam quasi redimant, nec ne, me cum ignaris scire profiteor. Omnes enim, qui istius solennitatis mentionem faciunt, *f)* sequuntur LVDOV. ab HOERNIGK, *g)* qui pontatici plane non meminit. Verba enim ab amico sibi facta habet hæc: *Das Pfeiffer-Gericht ist ein sehr altes Herkommen, und hat den Nahmen daher, weil die drey Städte Nürnberg, Worms und Bamberg (doch allein die alte Stadt) jährlich in der Herbst-Messe den nech-*

sten Gerichts-Tag vor Mariä Geburt, vor sitzendem Gerichte von des H. Reichs und Stadt - Gerichts Schultheissen, als zu dessen Amt solches von Alters her gehörig, ihre Zollfreyheiten, so sie allhier zu Franckfurth haben, mit Pfeiffern abholen müssen. Gegen solche Zollbefreyung gehen obbemeldte drey Städte und jede besonders dem Schultheissen einen weissen hölzernen Becher, ein Pfund Pfeffer, einen alten weissen Biberhut, zween weisse Handschuh, und ein weiß Stäblein. Den Hut oder Filtz, welchen Worms allein giebt, lösen sie jedesmahl mit einem Goldgülden wieder aus, und verbleiben solche Stück des Schultheissen. Die Pfeiffer unterhält allein die Stadt Nürnberg, hergegen geben die andern Städte derselben jährlich ein gewisses, und hat vor Zeiten jede Stadt ihre eigene Pfeiffer gehabt.

f) SCHRAMM c.l. sect. III. c. 16. GEIER. obseru. ad ius & antiq. Germ. v. Pfeiffer-Gericht.

g) tr. de regali postlarum iure c. XVIII. theor. 10.

S. XXIV.

cui neque
expresse

Immunitas licet, quæ in contractum abiit, seu benemeritis uel pretio acquisita est b) reuocari aut ullo pacto infringi nequeat, i) ne quidem a concedentis successore, k) tollitur tamen ubi illius causa cessat, uel tempus, ad quod data, præterlapsum est; aut quis sibi datæ renunciat. Siue expresse siue tacite fiat renunciatio, perinde est secundum illud barbarum MODESTINI PISTORIS l) aliorumque enunciaturum. Quicquid est quasibile prini-legio, est etiam quasibile præscriptione; contra, quicquid est amissibile pacto, est etiam amissibile præscriptione.

h) KLOCK.

b) KLOCK. de contrib. c. xvi. n. 178. seq. n. 190.

i) Id. c. l. n. 147.

k) Id. c. l. n. 177.

l) Vol. I. conf. 4. n. 30.

§. XXV.

Tacite autem immunitati a pontatico renun-
ciat is, qui exactum 1) sponte 2) per tempus lege
definitum soluit. Hinc qui coactus aut protesta-
tus, uel sponte quidem, sed non per tempus lege
definitum, pontaticum soluit, suæ ipsius immuni-
tati ab eo, non renunciaffe, *m)* sed in eo tantum,
quod soluit, sibi præiudicium fecisse uidetur. Proin
nullus dubito, quin exceptionem immunitatis op-
ponere possit ei, qui in pontatico exigendo sibi
continuandum esse iudicat.

neque ta-
cite renun-
ciatum est,

m) KLOCK. c. l. n. 203. 207.

§. XXVI.

Quærent: si tota uniuersitas immunis a pe-
dagio, an actus huic contrarii, ab hoc uel illo uni-
uersitatis membro suscepti, ipsi noceant uniuerfi-
tati? Equidem eos uniuersitati non nocere puta-
rem, quum inter omnes constet, quod quis suis
non autem aliorum iuribus facto suo præiudicium
facere possit. Quodsi uero in eiusmodi actus
conferat uniuersitas, huic nocere eos, quis
dubitabit?

§. XXVII.

Quoniam pontaticum soluitur pro usu pon-
tis, (§. XII.) hic autem uariat 1) pro uaria rerum
transportandarum grauitate: constat a) cur non
eadem pontatici sit quantitas, ubi res diuersæ gra-
uitatis

pro rerum
transportan-
dandarum
grauitate

uitatis pontem transeunt; b) cur plus pro equi & bouis, quam pro hominis & ovis transitu exigi soleat; cur c) plus soluere debeat, qui onustum, quam qui uacuum transfert uehiculum; d) cur inter onusta uehacula, tunc demum distinguatur, diuersumque obtineat portorium, si grauitas eorum nimium uariet.

§. XXVIII.

& sumtibus
ad pontem
conseruan-
dum neces-
sariis

Dein 2) pro uarietate sumtuum, quod cuiusque pontis requirit conseruatio, illius usum uariare, in aprico est. Hinc dabis facile mihi, ut pro pontium a) diuersæ longitudinis & b) diuersæ rapiditatis fluminibus impositorum usu, diuersum portorium solui debere, statuam, licet eadem res transportentur.

§. XXIX.

uarium

Quantitatem uero pecuniæ pro huius uel illius pontis transitu, hoc uel illo casu soluendæ determinat princeps, non tamen quam uelit, sed usui, quem hominibus rebusque transeuntibus pons præbet (§. xxvii.) & sumtibus ad pontem conseruandum necessariis (§. xxviii.) proportionatam, adeoque uariam. ⁿ⁾ Quam proportionem si negligere uelit princeps, non pontaticum, (§. xii.) sed uectigal (§. xiv.) determinabit, quod tamen nullus statuum Imperii imponere uel augere potest, nisi consensu Imperatoris & Electorum in conuentu declarato. o)

ⁿ⁾ Quod taxationum pontatici tabulæ, *Brücken-Rollen*, satis superque loquuntur. uid. *Grimmenfes* apud SCHRAMM. c. l. app. n. 81. *Dresdenses* apud EUND. c. l. n. 28. *Misnenses* apud EUND. c. l. n. 72.

o) Capit.

o) Capit. FERDINAND. III. art. 20. LEOPOLDI art. 22. CAROLI VI. art. 8. Iam olim principum consensu in imponendis uestigialibus, uel impositis augendis, fuisse opus, nos docent FRIDERICVS, qui teloneum Cleuense, quo minus exigeretur, ea prohibuit de causa, QVOD SINE CONSCIENTIA ET CONSENSV PRINCIPVM IMPERII FACTA EVERIT CONCESSIO. (Vid. SANDE consuet. Geln. Tom. II. tit. I. c. 5.) atque FRIDERICVS IV. qui a. 1468. Episc. Herbip. ius concessit uestigial aliquod exigendi. In diplomate enim, quod super concessione confici curauit, his usus est uerbis: *ex certa nostra scientia sanoque principum, comitum, baronum & nobilium nostrorum & imperii sacri fidelium, accedente consilio, ac iustis sufficientibus ac rationalibus causis.* Vid. LVNIG R. A. contin. r. p. 336. uid. SPENERI Teutsch. ius publ. libr. II. p. 85.

§. XXX.

Ex quibus omnibus (§. xxvii. seqq.) satis superque constat, pretio rerum transportandarum neque augeri; neque minui pontaticum. Vnde causa deest, 1) cur mercium transportandarum qualitas speciatim significari debeat; 2) cur merces, quas quis professus non est, aut pro quarum transitu nihil soluit, quum tamen debuerit, in commissum cadant & a fisco occupentur. p) Nulla lex germanica poenam commissi hoc in casu unquam statuit. Itaque frustra querere uidentur mihi: *an poena commissi adhuc obtineat hodie? vectoris tantum, an simul aliena res in commissum cadant?*

p) ZIEGLER. de iurib. maiest. II, 10. §. 9.

q) COTHMANN. vol. V. consil. 47. COLER. dec. 190. alique.

§. XXXI.

Poena potius, quam sua fraude dignam vector, attamen pontatici fraudator, soluere debet, quadrupli est quadrupli pecu.

C

pecuniæ alias pro transitu solui debitæ. r) Quorundam uero locorum praxis pœnam dupli surrogauit.)

r) I. P. S. libr. II. art. 27. Wer Brücken-Zoll, oder Wasser-Zoll verfähret, der soll ihn vierfach gelten.

s) BOCER. de regal. c. 2. n. 216.

§. XXXII.

quæfforibus

Domum prope pontem, ad pontaticum eo melius exigendum, exstructam inhabitant, quibus pontatici exactionem demandauit princeps. Sunt autem uel *administratores*, uel *conductores*. Quiqui sint, 1) quæ ad pontem conseruandum pertinere intelligunt, studiose diligenterque curare, 2) pontatici quantitatem a principe determinatam, neque augere neque minuire, nec 3) illius fraudatorum uni alteriue, ullo conuiuere pacto, sed 4) ab omnibus pontem transeuntibus, specialiter non priuilegiatis (§. xx. seq.) pontaticum, & 5) si hoc fraudauerint, mulctam exigere, atque 6) quicquid exegerunt, accurate consignare debent. *Administratores* præter hæc iurato quoque polliceri debent 7) se, quicquid portorii nomine accepturi sint, in rationes fideliter relatueros, easque 8) suo modo & tempore reddituros, atque 9) curatueros & prouisueros esse, ne quis aliquid pecuniæ pro transitu pontis exactæ furripiat furto. t)

t) Quæ quoque obseruata uides in iuramentorum formulis, quas sistit SCHRAMM. c. l. app. n. 27. 68. 70.

§. XXXIII.

uel conducto-
rioribus
soluere de-
bent

Conductores uero præter ea, quæ (§. præc. n. l. - 6.) adduximus, promissam mercedem statotempore soluere, & interim satisfacere debent. Super quibus

quibus omnibus confici solet instrumentum, cuius formularia nobis exhibet sæpe laudatus SCHRAMMIVS. u)

u) c.l. app. n. 78.

§. XXXIV.

Quod pontes territorii sui regios princeps alienare queat, diximus. (§. ix.). Iam uero quum ^{Pontis in ciuem facta alienatio} quamuis alienationem stricte interpretari soleamus: non possumus non illud statuere, quod 1) princeps cum ponte regio, quem concessit ciui cui-dam, iurisdictionem in eo, aut ius pontaticum exigendi simul concessisse non præsumatur; 2) quod qui iuri pontaticum pro quarundam rerum transitu exigendi præscripsit, ab omnibus pontem transi-turis, illud exigere nequeat.

§. XXXV.

Ex eadem causa 3) dubitamus fore, qui do-minium pontis regii, quod in ciuem quendam transtulit princeps, in regalibus adhuc esse, & 4) una cum dominio omnem ^{στρις} *ἐπισκοπὴν* curamque, quæ ex superioritate promanat, translata iudicent. x)

x) ZIEGLER. de iur. maiest. II. 16. 4.

§. XXXVI.

Quæ quum ita sint, potest princeps 1) prohibere ea, quibus pontes a se in priuatos alienati redduntur deteriores, nec minus 2) eos a glacie & impetu aquarum defendi, & 3) si qui uetustate, aut ui fluminis fuerint rupti, reponi, speciatim 4) ligneos sæpe purgari, nec 5) eos faces ardentes transportari, iubere.

C 2

§. XXXVII.

§. XXXVII.

pontati-
cumque in-
terpretanda
est.

Ex eodem (§. xxxv.) porro fluit, principem eum, in quem pontem regium transtulit, 6) prohibere posse uersione pontatici exacti in aliam rem atque cui destinatum est, 7) ad rationes reddendas, poenamque luendam citare, si a) proprio ausu pontaticum auxerit, auctumque a transeuntibus exegerit, aut b) ad personas resque immunes extenderit.

§. XXXVIII.

Quam
quoque cu-
ram Reges
Francorum

Quæ quoque suæ potestatis, suarumque esse partium probe cognouerunt Pipinus, y) Ludouicus Pius & Lotharius, z) Carolusque Caluus, a) Francorum Reges. Iterum enim iterumque uoluerunt, missos suos curare pontes suo tempore refici, nec plus iusto solitoque pro transitu pontis exigi.

y) Apud GOLDASTVM Const. Imp. Tom. III. f. 162. ubi uerba: *Considerauimus, ut uia, portus & PONTES infra regnum nostrum, in omnibus pleniter EMENDARI DEBEANT, per illa loca, ubi iam antea fuit consuetudo. Quæ eadem fere uerba sunt ap. BALVZVM Capit. Tom. I. f. 537. Huc quoque pertinet cap. xx. ap. BALVZ. c. l. f. 546. cuius uerba hæc sunt: Ut de restauratione ecclesie ET PONTE FACIENDO, aut strata restauranda omnia generaliter faciant homines, ut antiqua consuetudo fuit.*

z) Capit. in comitiis Theodonis Villanis cond. c. 20. h. v. *Ut ubi PONTES antiquitus fuerunt, & in his locis, ubi tempore genitoris nostri ipso iubente diuersarum necessitatum causa facti, omnino ABSQVE VLLA DILATIONE AB HIS, QUI EOS TVNC FECERVNT, RESTITVANTVR & RENOVENTVR, ita, ut ad MISSAM S. ANDREAE RESTAVRATI fiant, nisi forte aut ipsa operis magnitudo, aut aquarum in quolibet inundatio hoc prohibeat.*

beat. *Aliter vero nullus qualibet occasione hoc negligere aut differre praesumat, quin AD PRAEDICTVM TEMPVS COMPLETVM FIAT, & MISSE nostri, quorum superior mentionem fecimus, volumus, ut RENVTIENT, IN QVIBVS LOCIS NOSTRA IVSSIO IMPLETA, IN QVIBVS NEGLECTA EST, aut aliqua impossibilitate vel certa ratione dilata. uid. BALVZ. Tom. I. Capit. f. 639. 741. GOLDASTVM c.l. Tom. III. f. 246. Sic quoque A. DCCCXXVI. disposuerunt: DE PONTIBVS PVBLICIS destructis placuit nobis, si qui iussionem nostram in REPARANDIS contemserint, volumus ac iubemus, ut omnes homines nostri in nostram veniant praesentiam, rationes reddere, cur nostram iussionem ausi sunt contemnere. COMITES AVTEM REDDANT RATIONEM DE EORVM PAGENSIEBVS CVR EOS AVT NON CONSTRINXERVNT, VT HOC FACERENT, AVT NOBIS NVNTIARE NEGLEXERVNT. Similiter & DE INVISTIS TELONIIIS, ubicunque accipiuntur, sciant se exinde nobis rationem reddituros. uid. BALVZIVM Tom. I. f. 668. GOLDASTVM Tom. III. f. 264. 268. Eo quoque tendunt Capitul. Aquisgr. IV. c. 8. & V. c. 17. ap. BALVZIVM Tom. I. f. 612. 617. 788. GOLDASTVM Tom. III. fol. 250.*

- *) Apud BALVZIVM Tom. I. f. 776. *De omnibus PONTIBVS per regnum nostrum FACIENDIS in commune MISSE NOSTRI ADMONEANT, ut ab ipsis RESTAVRENTVR, QVI EOS FACERE SOLEBANT & Tom. II. f. 69. DE PONTIBVS RESTAVRANDIS, videlicet ut secundum Capitularia aui & patris sui, VBI ANTIQVITVS EVERVNT, resciantur ab his, qui honores illos tenent, de quibus ante pontes facti vel restaurati fuerant.*

§. XXXIX.

Quod idem illud Henricus VII. b), Fridericus II. c), Sigismundus d) & Imperatores alij eos

C 3

& Imp. sub-
sequentes
suscepe-
runt

subsecuti, bene curauerint, constitutionum imperatoriarum collectores, rerumque gestarum relatores docent, confirmantque diplomata Notariis publicis Cæsareis tribui solita.

- b) Vid. litteras illius, quas ciuitati rescripsit Francofurtensi ap. SCHRAMM. c. l. app. n. 95.
- c) FRITSCH. de regali uiarum publ. iure c. xiv. n. 17. 18. GOLDAST. const. Imp. Tom. II. f. 53. ubi hæc inter alia occurrunt uerba: *Alle die Zölle nehmen auf Wasser oder Land, die sollen den Wegen und Brücken ihr Recht halten mit Machen und Besserung.*
- d) art. 38. ap. GOLDAST. const. Imp. Tom. III. f. 450. *Habentes insuper & exigentes tributa ratione pontis, vel nauium, PONTES huiusmodi aut naues sub debita reformatione semper studeant CONSERVARE. - - Id vero facere negligentes, penis & grauaminibus opportunis ad debitam REFORMATIONEM ET CONSERVATIONEM SVORVM PONTIVM & nauium in dictis congregationibus per comites eorum parochiales adstringantur.*

§. XL.

& adhuc
hodie susci-
piunt Prin-
cipes

Denique caue existimes, principi Germaniæ status superioribus seculis munus sibi a republica, uel Imperatoribus demandatum defugisse, uel hoc nostro regionum pontium curam abiicere. Curauerunt & adhuc curant illorum integritatem, nec minus suos pontatico posuerunt & adhuc ponunt terminos, ubi uel loquantur constitutiones Saxonica e), Brandenburgica f), Osnabrugensis g), Badensis b) & innumeræ aliæ, quæ speciatim *Brücken-Ordnungen* audiunt.

e) Resolut. grauam. de A. 1609. tit. 3. §. 15.

f) d. 30. Aug. 1712.

g) Braun-

- g) Braunschweig-Lüneb. Cellischen Theils Gerichts-Ordn. p. 967.
 b) Landes-Ordn. der Marggr. Baden p. vi. tit. ix.

§. XLI.

Ex pontatico, quod in quoque ponte collectum est, in illius conservationem reparationem-^{Sumtus ad pontem} que sumtus fieri debent. (§. xxxix. c. §. xxxvii, 6.).^{necessarii} Quod si uero in hoc uel illo ponte nihil plane^{hodie ex} pontatici exactum fuerit, aut exacto longe maiores^{pontatico} sumtus exigat pons, uetustate, uel alio modo ruptus, iam reparandus: unde necessarii illi sumtus ferendi sint? forsitan quæris. Videndum esse duco, an pontis domino præter pontaticum alia, quæ sumtus suppeditent, concessa sint, nec ne. Illud ubi factum est, unde sumtus ferantur, res ipsa loquitur; si uero hoc, putarem, pontis domino, rectori, duo media dari, quibus tamen non nisi principe adstante, uti potest. Alterum est, ut ab omnibus reficiendo ponti uicinis, laicis, clericis i) immo & ecclesiis k) aliquid contribui petat, idque iure meritoque, quum eorum omnium interfit, refici pontes, ius uero fasque eum, qui commodum sentit & incommodum sentire iubeant. Accedit & illud, quod qui locum, ubi pons est, incolunt, si non plane sint immunes a pontatico, minus tamen atque alii soluant. (§. xvi.). Alterum medium, quo sumtus, quos in pontem reparandum præter pontaticum fecit, repetit, hoc est, quod plus pontatici, quam quantum exegit adhuc, exigere possit.

- i) Evangelicos excipi uult BRVNNE. ad Auth. Item nulla communitas. C. de Ep. & Cler. propterea quod eorum curia sit suppellex. Lubens hoc darem, dummodo bona, si quæ habent patrimonialia, exciperes.

k) Ad

k) Ad Legem Theodosianam 7. C. de SS. Eccl. non prouocabo, sed ad historicos, qui curam pontium, Dresdenfis, Misnenfis, Rochlicensis &c. aliorumque penes ecclesias fuisse referunt. Apud pontificios hodie hoc rarum est, apud euangelicos plane inauditum, penes quos ecclesiarum dotes tantæ solent esse, quantæ Clericorum uictui, ipsarumque ecclesiarum necessitatibus uix seruire possunt.

§. XLII.

olim uero
ex indul-
gentiis

Olim quoque sumtus, unde pontes regii extruerentur, extructique conseruarentur, Pontifices semel iterumque præbuerunt maximi, quando, si qui ad eam rem pecuniam sint daturi, collaturi, soluturi, ut illi, quadragesimalis ieiunii, aliisque anni diebus, quibus *lacticiniorum esus de iure & consuetudine prohibitus est*, libere, licite, & absque ullo conscientiae scrupulo, ex lacticiniis esitent, blande indulserunt. /)

l) V. C. INNOCENTIVS VIII. qui in fauorem pontis Torgauiensis ita rescripsit Romæ 1490. (Quæ bulla bullario quidem magno non est inserta, deprehenditur tamen apud GEORG. FABRICIVM Sax. illustr. lib. VIII. p. 3. seq. Auctores des Alt. und Neuen A. 1713. p. 719. & SCHRAMM. c. I. app. n. 74.) IVLIVS II. (cuius litteras uidebis apud Eund. c. I. n. 76. & ap. LOESCHERVM Reformation. Hist. T. I. p. 99.) alique, quos nominare superuacaneum esse uideatur mihi. Illud tamen quin adhuc adducam, quod Innocentii, Iulii aliorumque bullæ de lacticiniis datæ vulgo *Milch- und Butter-Brieffe*, cistæ uero, ubi pecunia pro indulgentiis colligebatur, *Milch-Kasten, Butter-Büchsen, Butter-Töpfe* audierint, adducam, me temperare nequeo, quum ex eo constet, quid sibi uelit tritum illud: *die Torgauer Brücke sey aus der Butter-Büchse erbauet*. V. GOETZII sched. de litteris butyricis.

§. XLIII.

§. XLIII.

Quod etiam mulctæ meretricum, *Huren- und Frevel-Bussen*, inseruerint olim sumtibus ad pontem necessariis, contendit CAR. CHRIST. SCHRAMMVS, m) prouocans ad constitutionem quandam Sigismundi Imp. de A. 143., quæ deprehenderetur apud LVNIGIVM. n) Sed eiusmodi constitutio, quod pace viri conf. dixerim, ibi non occurrit.

m) tr. de statuis mercur. p. 90.

n) E. R. A. part. gen. cont. 2. p. 239.

§. XLIV.

Illud denique tacitus præterire nequeo, quod & legatis. uariæ statuerint uoluerintque ciuitates, ut quiuis testator in uoluntate sua ultima aliquid legaret *zu Wegen und Stegen*. Id quod ex iure Hamburgensi, o) Zittauiensibus p) aliisque statutis satis innotescere potest.

o) p. III. tit. 1. art. 16.

p) tit. von testament.

§. XLV.

Si quis de eo quæsitus: Quis pontem uetustate ruptum reficere queat? respondere uellet, certe tot factorum speciebus non inuolueretur, atque ille, cuius est quæstionem: *Quis novum pontem exstruere possit?* decidere. Ex multis, quæ huius menti succurrere debent, sufficiat unam alteramue iam sisti. Qu. I. An Titius trans Caii flumen, quod territorium suum interfluit medium, pontem possit iacere? Putarem quod non, nisi Caius id permiserit. Licet enim Titius, quod non

Quæst. I.

D

nemo

nemo nimis urget, vias curare debeat; tamen isti viarum curæ flumen terminos suos ponit, nec Titio in flumine Caii quidquam iuris competere potest, ut itaque eum, quo minus pontem exstruat, iure prohibeat Caius.

§. XLVI.

Quam sententiam meam non muto, si uel maxime fingeres, Titio in flumine Caii ius pontonem habendi antiquitus competere. Seruitutes enim strictissimæ interpretationis sunt ad unam omnes. Hinc quum ius pontonem habendi, & ius pontem aliquem exstruendi differant quam maxime; is, cui illud concessum, hoc simul cur exerceat, non uideo. q)

q) STRYK, c. d. c. 2. n. 42.

§. XLVII.

Quæst. II. Porro II. quærent: *Quis principum duorum flumen, quod inter eos commune est, regio quodam ponte iungere possit?* Me quidem iudice pons utriusque consensu & impensis flumen traiciendus, traiectusque inter utrumque diuidendus est, *) nisi hæc res aliter determinata fuerit speciali pacto, cui standum est, & quidem strictissime, quod notes uelim.

*) TILESIVS de iure limit. in aqu. conflic.

§. XLVIII.

Pons regius
solenniter
seruatur.

Pons regius ubi exstruendus est, hoc solet obseruari, ut uel ipse dominus territorii, uel illius nomine minister quidam, *) aut is, cuius sumtibus pons exstruendus est, *) lapidem ponat fundamentalem.

talem. Sic fundamentum pontis *Berenburgensis* u) posuit VICTOR AMADAEVS, pontis lignei olim propter *Roslaniū* constructi IOACHIMVS ERNESTVS, x) *Berolinensis* FRIDERICVS GVILIELMVS. y)

s) Quod in ponte Nossensi factum est 1715. d. 17. Aug.

z) Olim, ubi clericis ecclesiisque demandata erat pontis exstructio uel illius inspectio: scholares clericique, quorum unus uenerabile portabat, cum eo, qui lapidem fundamentalem positurus erat, ad locum, ubi pons exstruendus erat, inuenerunt bini. Id quod A. 1493. in ponte Torgauensi factum esse legimus apud DAN. FRID. IANVM *memoria Ioannis, cognomento Constantis* p. 137.

u) A. 1706. d. 12. Sept. uid. I. C. BECMANNI *Historie des Fürstenthums Anhalt* p. III. libr. 2. c. 2. p. 98.

x) 1583. uid. SAM. HEINRICI carmen super hac solennitate conditum.

y) 1692. uid. SCHRAMM. c. I. f. 182.

§. XLIX.

Simulac pons regius stratus est plene, dedi-^{dedicatus} catur. Nimirum princeps, quem omnes ministri comitantur aulici, uel, eo impedito, filii principes, primi super eum curru uehantur. Sic *Leucopetrensem* CHRISTIANVS Dux Saxoniae, z) & qui prope *Roslaniū* olim exstructus erat, dedicarunt IOACHIMI ERNESTI filii principes, IOANNES GEORGIVS & CHRISTIANVS. a)

z) V. Curiosa Saxonica m. Febr. 1733. p. 21. sq.

a) SCHRAMM. c. I. f. 130. & app. n. 41.

§. L.

Cuius rei memoriaeque publicae retinendae causa nummi solent cudi. Id quod uidimus ipsi, uide-^{moneta noua celebratur,} runtque maiores nostri in *Berolinensi*, b) *Dresdensi* hodier-

hodierno, c) Freibergensi d) aliisque pontibus. Huc quidam referunt nummos illos, qui scutum Landsbergense, duabus trabibus ex longitudine positis constans, præ se ferunt, & vulgo dicuntur *Brücken-Pfenninge*, iure uero an iniuria, adhuc sub iudice lis est, & tamdiu erit, dum scriptores secum inuicem de istorum nummorum forma, e) ætate, & auctore f) nominisque ratione g) conuenerint.

b) Id. c. l. f. 182. §. 6. not. a.

c) Id. c. l. f. 32.

d) Id. c. l. f. 38. not. l.

e) Alii enim, ut WECKIVS Chron. Dresd. f. 87. formam iis tribuunt denarii, alii magnitudinem grossi, alii utriusque magnitudinis, diuersæque inscriptionis, pingunt eos, quando sistunt alios, in quibus solum signum Landsbergense comparet, alios ubi leo conspicitur, signum istud tenens, alios sine litteris, alios his additis: L. A. N. D. uid. Vir ab antiquitatibus monetarum sat instructus CHRISTIANVS SCHLEGEL d. de nummis antiqui, p. 114. Iste litteræ, initiales uidentur esse mihi nominis: LANDSBERG.

f) WECKIVS c. l. eos refert ad tempora Ottonis Diuitis & Henrici Illustris; SCHLEGELIVS uero ad tempora Theodorici V. alias Pinguis dicti, uel potius ad A. 1440. sed neutri ad stipulari queo. Non illi, quum nitatur non nisi scriptura quadam Radebergensi, cuius fides dubia, quod adeo minutum referat nummum, ut eum sec. XII. culum harum rerum periti sibi persuadere nequeant, 2) computi ad florenos, sexagenasque instituti, quem ista ignorarunt tempora, meminerit. Mecum consentit IO. GOTTL. HORNIVS Henrico Illustr. p. 275. dicens: In eo WECKIVS etiam omnino nimium erat credulus, & ideo iuste taxandus, quod scriptura quadam antiqua Radebergensi persuaderi sibi est passus, usuales fuisse iam sub initium regiminis HENRICI, quum ponti Dresdensi consummaretur, num-

mula

mulos quosdam minimi moduli, symbolo Landbergensi insignes, interque alios, operariis, qui moli isti conficienda intererant, mercedis loco numeratos. Miseris itaque quod SCHRAMMIVS c. l. f. 8. Weckio suffragans, Hornium in suas trahat partes: sed a) cœcus est, qui uerba: *In eo - est passus*, non uidit, nec b) sibi ipse constat. Hoc uel ex eo patet, quod eosdem habeat *Brücken-Pfenning*, *Albus*, *Weißpfenning*, qui tamen forma, ualore, & ætate differunt. SCHLEGELIO cur non adfentiar, in causa hoc est, quod medium sec. xv. fatale fuerit nummis bracteatibus. Equidem putarem ex illis nummis, quos huius disputationis irons fislit, tres priores adscendere ad sec. xii. quartum uero recentioris ætatis esse. uid. *Nachricht von den Groschen* p. 59. a. IO. ALEX. DOEDERLIN. comment. de nummis Germaniæ mediæ §. 90.

g) quam WECKIVS, SCHRAMMIVSQUE c. l. ab eo petunt, quod iis, qui ponti Dresdæ sec. xii. extruendo operabantur, soluti fuerint; SCHLEGELIVS contra c. l. in ea est opinione, quod nummi isti pontis præfecto telonei loco soluendi & propterea dicti fuerint: *Brücken-Pfenninge*.

§. LI.

Exstructis porro pontibus sæpe addi solent & signis dominum notantibus signa, quæ, quis extruxerit eos, loquantur in perpetuum. Sunt autem *nomen*, *insignia*, *effigies*, *statua*. Ut rem quodammodo probem, pontem Dresdensensem antiquiorem, & Berolinensem laudasse iuuat. Isti insignia sua adposuerant Burggrauii Dohnenses, huic uero nomen fundatoris adpositum esse scimus.

§. LII.

Statuæ, quas pontes hinc inde ostentant regii, uel deos paganos, uel Nicolaum, Ioannem Nepomucenum aliosue sanctos, uel Heroes significant.

cant. Statuam *huius* generis uel in ponte Berolinenſi *b)* illius uero commatis ſtatuas in Pragenſi, *c)* Vienneniſi, Ratiſboneniſi & multis aliis pontibus deprehendere licet. Denique ſtatua, qua Deus quidam paganus exprimitur, deprehendebatur olim in ponte Grimmeniſi. *d)* De ſtatuis, Deum uel ſanctum referentibus, earumque capellis & inuiolabilitate, de crucibus, martyrii columnis, aliisque rebus, quæ in noſtris quoque prouinciis, ante ſacra reſormata, pontibus ſolebant imponi, ut peregrinantium cultui inſeruient, multa licet dicenda eſſent, iis tamen immorari non lubet quum Conſul. D. PRAESES programmate, quod proximis diebus de *ſanctitate pontium* editurus eſt, otium mihi faciat.

b) Vbi ſtatua equeſtris FRIDERICI GVILIELMI ſub uariis ſolemnnitatibus erecta eſt & a prætereuntibus ſalutata A. MDCCIII.

c) Vid. Anonymi *Entwurf der Prager Brücken, ſamt den darauf poſtirten Statuen.*

d) Vid. KNAUTH. Prodr. Miſn. p. 380.

§. LIII.

Vbi in
pontibus
ſibi duo
occurrunt

Quum pontes regii ſint ii, qui uias regias, utrinque iungunt (§. v.) ideoque, ſicut hæ, regulariter pateant omnibus (§. xi.): facile fieri poteſt, ut uiatores, pedeſtres pariter ac equeſtres, & currus ſibi inuicem occurrant. Iam quum unus alterum permeare nequeat, ſed, ut locus alteri ab altero cedatur, opus ſit; & propterea pontes tantæ latitudinis exſtrui debeant, ut currus iuxta currum in iis uehi poſſit (§. viii, 2.) 1) quærere nos iuuat: *Quis alteri locum teneatur cedere?* Quam quæſtionem tam ex notis

quærit, quis
cedere,

tis

tis illis speculis, *m*) quam BECKII, *n*) FELTMANNI *o*) aliorumque scriptis facile decidere potes. Scilicet de uia deflectere debet, qui illud faciliiori opera peragere potest. Vnde uiator pedestris equitanti, equitans currui, currus uacuu currui mercibus onusto, leuiter oneratus magis onerato locum debet cedere. Quodsi uero uterque currus uacuu sit, aut æquali pressu onere, uterque pro dimidia parte deflectere debet, nisi (a) alterius rector in occurrendo commiserit culpam *p*) aut (b) in altero transeant personæ, quarum dignitatis ratio habenda est. *q*)

1) I. Prou. Sax. libr. II. art. 59. Sueu. art. 240. ed. SCHANNAT.

m) Sax. c. l. *Der leere Wagen soll dem geladenen ausweichen, und der weniger beladene dem mehr beladenen, der Reuter soll dem Wagen und der Fußgänger dem Reuter weichen.* Sueu. c. l. *Der lär wagen sol dem geladen weichen, und der ringer wagen sol dem swaren weichen, der reitend entweicht dem wagen, er sey geladen oder nit, der gand entweicht dem reitenden.* Cum quibus conueniunt LL. urbis Cluiæ tit. 180. §. 1. z. ubi uerba: *De ydel wagen sol ruymen den geladenen, und die min geladene den swaer geladenen, und die gaende den rydenden.*

n) d. de obligatione ad cedendum in uia publica. Cuius, quod obiter moneo §. 4. 5. aliquæ non sine uitio litterarii plagii ad uerbum descripti sunt ex COCCÆI disp. *de regali uiarum publicarum iure.*

o) discept. de uehiculis sibi obuiis.

p) v. c. quod transitus sui nullum dederit signum.

q) BECK. c. d. §. xv. seq.

§. LIV.

Illud tamen adhuc notes uelim, quod cursus publici, ordinarii æque ac extraordinarii, *Ordinair- und*

und Extra-Posten, nec non cursores equestres, die reitende Post, ita sint privilegiati, ut his omnes viatores equestres, illis uero omnes currus, uacui sint an onusti, cedere debeant. r) Hoc propterea statutum est, quod currus cursoresque illi publici sub poena iubeantur celeriter & horis statis itineris sui decurrere spatium.

r) *Post-Ordnung* Churfürst. Johann Georg IV. de A. 1693. §. 7. & R. Augusti de A. 1713. §. 10. Idem in aliis quoque Germaniæ provinciis obtinere usu, probatum dederunt ad unum fere omnes scriptores illi, quos collegit LEONHARDI.

§. LV.

aut retro-
cedere de-
beat?

Si pons tam angustus sit, ut nonnisi currus unicus quolibet tempore eum transire queat, quid tunc iuris sit & consuetudinis circa occursum? non frustra quæritur. Distinguas uelim, duo currus, an currus & uiator sibi eant obuiam. Hoc casu, si uiatoris, pedestris equestris, uestigia sint qui sequantur, donec ille transierit, currus subsistat; s) illo uero, currus, qui posterior pontem ingressus est, retrocedere debet, siue uacuus sit siue oneratus, t) dummodo actor illius, qui prior pontem ingressus est, transitum suum rite v. c. clamore, corniculo &c. significauerit. u)

s) *Spec. Sax. c. l.* Sind sie in einem engen Wege, oder auf einer Brücke, und man jaget einen, der reitet oder zu Füsse ist, so soll der Wagen stille stehen, bisß sie vorbey kommen können. *Suen. c. l.* Sind sy aber in ainem engen weg oder auff ainer pruck, und jagt man den reitenden oder genden, so soll der wagen stil sten, unt das sy fur koment. *LL. Clu. c. l.* Merr syn syaen eenen engen wegh of eenen bruggen,

bruggen, of jaegt men einen rydenden oft toe voete, so sol die wagen still staen, dat voorkomen moegen.

- t) Spec. Sax. c. l. Welcher Wagen zuerst auf die Brücke komt, der soll zuerst übergehen, er sey leer oder beladen, Suen. c. l. Welcher des ersten an dy pruck kumpt, der soll auch des ersten überfahren, er sey geladen oder nit. LL. Clu. So wulck wagen erst op die brugge of in der porten komet, die sal eerst ouer und uortfahren, sy sie ydel of geladen.

u) ZOBEEL different. iur. ciu. & Sax. p. II, d. 46. n. r.

§. LVI.

Iurisdictio in uia continuata continet iuris-
 dictionem in ponte. (§. VIII, 3.). Ecce causam, 1) cur ^{Iurisdictio in ponte} iurisdictio in ponte regio sit illius, cuius est in uis iunctis; 2) cur si in uis regiis, quas continuatas pons coniungit, ad plures spectet iurisdictio, nec unus in ponte peracta iudicet; 3) cur iurisdictio in uis regiis destitutus, destituatur quoque ea in ponte, uias istas iungente; 4) cur iurisdictio in ponte regio istius praesumatur esse, cuius praesumitur esse in uis regiis, per eum iunctis.

§. LVII.

Ex eodem porro sequitur, 5) ut iurisdictio in ^{Principis est,} pontibus regiis originarie ad istum spectet principem, in cuius territorio deprehenduntur, & 6) si communi duorum territoriorum flumini sint impositi, inter utriusque territorii dominos sit communis; 7) ut, si quis principum flumen, cuius totius dominus est, transiecerit, ripae tamen alterius imposuerit pontem, in ea pontis parte, quae
 E ripae

ripæ alterius est imposita, iurisdictionem exercere nequeat, sed exerceat ripæ istius dominus, nisi pacta, consuetudo uel præscriptio aliud uelint.

§. LVIII.

Cuius occasione quæritur: *An æstatis tempore, quo aqua in fluminibus decrescere solet, iurdictio ad dominum ripæ spectans adaugeatur?* Adfirmatiuam defendit STRYKIVS, x) sed, si quid uideo, temere. Supponit enim, ripæ accedere derelictum alueum & pontem flumini, quod tamen tam falsum est, quam quod falsissimum. y) Dein inter principem & nobilem ripæ dominum distinguit, sed inuita Themide.

x) c. d. c. V. n. II. fq.

y) Quod pluribus demonstrabit Consult. Dn. FRAESES in Elem. J. Germ., quæ iam molitur, lib. II. tit. 6.

§. LIX.

Quum originarie penes principem sit iurdictio in ponte regio (§. LVII, §.) 1) nemo ciuium, quicunque sit, nobilis an ignobilis, crimina in ponte quodam regio peracta cognoscere, cognitaque punire potest, nisi antea 2) id iuris sibi potuisse & uoluisse concedere principem, docuerit. Quod tamen non docuit, (a) qui se, principe permittente, pontem extruxisse, uel a principe constructum acquisiuisse, probauit, z) quum non minus sine pontis dominio, ac cum eo transferatur iurdictio (§. xxxiv.); (b) qui se in possessione

uel eorum;
qui cau-
sam specia-
lem ab illo
habent.

fione uel quasi iurisdictionis esse iurauit, quum possessionis titulus semper sit edendus.

2) STRYK. c. d. c. V. n. 7.

§. LX.

Idem quoque notes uelim (c) de eo, qui se in pago, quem pons attingit, aut flumine, cui impositus est, iurisdictione criminali munitum satis superque demonstraui, quia hæc iurisdictionem in ponte non complectitur. Quodsi uero leges provinciae, *) ubi pons deprehenditur, altam iurisdictionem ad uias extendant regias, aliud dicendum erit. Præterea qui sibi soli iurisdictionem in ponte tribuit, hunc totum in banno suo esse probet, (§. LVI, 2.), aut in exercenda iurisdictione concursum admittat tertii. Id quod uel in Ienen- si uidemus ponte, qui quum uias diuersæ iurisdictionis iungat, nec unius, sed pro parte præfecturæ, pro parte magistratus oppidani iurisdictioni subest.

*) Vt in Sax. Elect. v. ZANGER, de except. c. i. p. II. n. 244.

§. LXI.

Vbi iurdictio in ponte quodam regio ad plures spectat, ad euitandas lites ut plurimum fines reguntur, eorumque ponuntur signa. Quorum aliquod, lapideam scilicet crucem, a parte pontis Ienen- sis sinistra, ubi eum ex porta ad Salam posita veniens adscendis, conspiciere potes.

§. LXII.

Quæstiones illas: Quis iudex sit illius, qui alium de ponte deiecit in aquam, ut suffocaret eum?

E 2

eum? Quis eum, qui in ponte regio sclopetum nitrato pulvere, plumbeaque glande oneratum explofit, ut in alio banno stantem occideret, iudicet coërceatque? Cuius sit inquirere, si in ponte vulneratus alio post in banno mortuus? Quis cognoscat crimina in regio commissa ponte, cuius dominus alius est, atque qui in ea conducit, aut pontaticum exigit? Quis in confinio pontis occisum eleuet, eleuatumque terræ mandari curet? cum aliis pluribus lubens prætereo, quum ex conceptu pontis decidi nequeant.

§. LXIII.

Conclusio.

Hæc sunt, quæ de dominio & cura pontium regionum nec non iurisdictione in iis differere placuit. Meum iam esset, eorundem sanctitatem pro viribus deducere, sed uariis de causis cogor labori meo imponere

F I N E M.

CORRIGENDA.

p. 17. lin. 15. leg. *rationabilibus*.p. 22. lin. 21. leg. *principes*.p. 24. lin. 30. del. v. *adducam*.

B. H. II, 153.
L. 46, 5. (1)

1776.2 1694.

A. D. G.
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
D O M I N O
GVILIELMO HENRICO
DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM AN-
GARIAE ET GVESTPHALIAE COMITE SAYNAE
ET WITTGENSTEINII RELIQA

PONTIVM REGIO-
RVM IVRA.

Von dem
Recht der Haupt- und Königs-Brücken.

CONSENTIENTE ILL. ICTORVM ORDINE
SVB PRAESIDIO
IO. RVDOLPHI ENGAV, I. V. D.
PRAECEPTORIS SVI FIDELISSIMI

AD D. VII. APRIL. M DCCXXXVI.

DEFENDET
A V C T O R
FRIDR. ANDR. GOTTLIEB. GNUGE,
IENENSIS.

IENAE LITTERIS IO. FRID. RITTERI.